

* קצורי * באורי * לקוטי * האלשיך הק' פורים

אסתר פ"ו: ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תפל דבר מפל אשר דברת: ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירפיהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה ועשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו:

במדרש וז"ל: וכיון דרכיב התחיל (מרדכי) מקלס להקב"ה: ארוממך יהיה פי דליתני ולא שמחת איבי לי: יהיה אלהי שועתי אליך ותרפאני: יהיה העלית מן שאול נפשי חיותני מירדי בור:

תלמידיו מה היו אומרים? זמרו ליהיה חסידיו והודו לזכר קדשו: פי רגע באפו חיים ברצונו בערב יליו כפי ולבקר רפה:

אותו רשע מה היה אומר? ואני אמרתי בשלוי פל אמוט לעולם: יהיה ברצונה העמדתה להררי עז הסתרת פניה חיותי נבהל:

אסתר מה היתה אומרת? אליך יהיה אקרא ואל אדני אתחנן: מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודה עפר היגיד אמתך:

כנסת ישראל מה היתה אומרת? שמע יהיה וחנני יהיה היה עזר לי: הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחת: ורוח הקדש מה היתה אומרת? למען וזמרה כבוד ולא ידם יהיה אלהי לעולם אודך: ע"כ.

וראוי לשים לב מה ענין מרדכי ואסתר אצל (מזמור שיר) חננת הפית לדוד?

ויתכן כי מאמרם ז"ל כי (אע"פ שהיה משבט בנימין) נקרא מרדכי איש יהודי על שעל ידי דוד שבא מיהודה בא מרדכי לעולם, שהאריך לשמעני (עונשו) עד שהוליד מו שממוני יצאו מרדכי ואסתר לגאול את ישראל. ואפשר שבזכות זה (שעל ידו בא מרדכי לעולם) זכה דוד (א) לייסד הבית (ב) שבנו יבנהו (ג) ושתקרא חננת הבית על שמו.

וזה יאמר, מזמור שיר חננת הבית יתייחס לדוד, (כי זכה לזה) על (ידי שהיה לו זכות וחלק בה) ענין מה שהיה על ידו האמור בפסוקים אלו, שהם ענין (נס פורים) הגאולה שבאה על ידי מרדכי ואסתר, שהכל נתגלגל על ידי דוד:

עוד ראוי לשים לב אל כונת כל אחד בפסוקים שנתייחד לו?

אמנם יהיה כי ראשונה הורה צדקת מרדכי, כי אמר: הנה ארוממך ה' כי דליתני מצרי וגוני, ולא היה על ידי שמחת אויבי, שלא (היה) ששמה ושעל ידי שמחתו השבת מעלי אפך, כענין, בנפל אויבך אל תשמה, כי-אם דליתני בלי שמחתו. וכל מה שארוממך על שדליתני, לא על הנוגע אלי, כי מה אני, כי-אם שמה (שדליתני אבטח ו) אדע שתציל את ישראל מהרה (ולכן מעתה ארוממך)

כי הלא ה' אלהי שועתי אליך, שועתי הידועה, שהוא על ישראל, ולא עלי, ואתה ה' ותרפאני את עצמי (בהצלת גופי מן העץ וכבודי בהרכבת הסוס). ואיך שועתי על ישראל, ורפית את עצמי ולא אותם? אך אין זה, כי-אם, כי המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר כו', כן אני הייתי צריך לאותו דבר, ועניתני תחלה, ובוה אדע כי ארוכת ישראל מהרה תצמיח, כי אני סימן להם.

וגם ארוממך על בחינה אחרת, והיא ה' העלית משאול נפשי, והוא כי אינני מחשיב צרת גופי שהיה המן מבקש להמיתני, כי-אם על שהצלתני מהחטא כי העלית משאול נפשי, שהצלתני מהחטא בסעודת אחשורוש שהייתי בשער המלך וקרוב מאד לעשות רצון המלך ונחשבת כאלו כבר הייתי בשאול והצלתני לבלתי אתגאל בפת בג המלך ויין משתיו, וגם אחרי כן הייתי מיורדי בור הוא עון יותר חמור שהחזקתני לעצור כח לבלתי כרוע והשתחוות להמן שהיה צלם בחקו, באופן שאודך על תשועת ישראל וגם על גויותם, ועל תשועת עצמי על בחינת הנפש:

תלמידיו, שהיו אמש בשלשלאות להורגם בבקר... ובכו כל אותו לילה עד עלתה בכייתם למרום, אמרו זמרו לה' חסידיו והודו גם כן לזכר קדשו היא שכינתו יתברך הנקראת כך, כמה דאת אמר וזה זכרי לדור דור, שהוא על שם אדנות, כי הלא אפילו ברגע שהוא יתברך כועס שהוא רגע באפו (והוא רק לפני כי הרג) אז חיים הוא ברצונו (הפנימי) ברגע ההוא. ולא לעתים רחוקות כי אם מערב עד בקר, כי בערב יליו כפי ולבקר רנה כמונו היום:

רשע מה הוא אומר, ואני אמרתי בשלוי וכו', לומר, אל יחסדני שומע (פי אל תתמה) איך בתחלה לא שמתי לבי כי לא יטושה' את עמו, כי הלא ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם, והטעם הוא כי הלא גדולתי היתה שלא בהדרגה בהיותי קטון משבעת רואי פני המלך עליתי פעם אחת עד היות כסאי מעל כל השרים, ואין זה מכח מזול כי אם מאתך ה' ברצונך והשגחתך שהעמדת והקמת להררי הוא רוממותי או השר שלי שהוא כהר עזו, והיה עוז בלתי מתמוטט, על כן אמרתי אין זה רק כחך הגדול, ועל כן אמרתי לא אמוט לעולם, ולא על חנם רוממתני כי אם שכלתה הרעה על עמך מאתך ותמסרם בידי, כי אני מוסר לכלם, כי אדום וישראל זאת להם כי כשזה קם זה נופל. אך עתה ראיתי כי לא היתה נגדם רק לפנים. כי הסתרת פניך בלבד. (כי בניל) הרי חיים הוא ברצונו ובפניו הפנימי). ועל כן הייתי נבהל:

אסתר מה היתה אומרת, אליך ה' אקרא וכו', אמרה לא ימנע, או אתה עמדי, שאוכל לומר אליך ה' שהוא לנוכח, כי (כאשר) עמי אתה אינני צריכה להתפלל, כי-אם, אקרא, כי קריאה מה, תספיקני. או (אולי) אינך דבק בי (כ"כ) שאוכל לומר (לנוכח) מלת אליך, הנה (אז) אצטרך לדבר בלשון נסתר) ואל ה' אתהגן. והוא כי, אם תעשה הגאולה שלא על ידי, כאשר אני רואה שלא על ידי החילה להעשות, הנה יתקיים מאמר מרדכי, רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו, ויהיה על כי מהמשתה הראשון לא דברתי למלך והכאבתי לב ישראל מהמשתה עד עתה, כי לולא דברתי מאז היו נושעים, ולמה שמתני לערל לאשה אם לא להועיל לישראל, וזהו אומרו מה בצע בדמי כי ארד אל שחת שנמצאתי נשואה לערל בלי עשות תועלת לישראל, וזהו ברדתי אל שחת. ושמה תאמר כי לא לעון יחשב לי לרדת שחת כי קרקע עולם אני, עם כל זה היוודך עפר היא קרקע עולם, שגם שלא אענש, לא אזכה (עכ"פ) להודות לך כאשר אם הייתי נשואה לישראל.

וגם היגיד אמתך מהנסים והפורקן אם לא תעשה (על ידי). על כן יהי נא חסדך להיות עמי שתגמר ישועת ישראל על ידי במשתה השני, ובוה אדע שלא אובד (שלא יתקיים את ובית אביך תאבדו), ולא ארד שחת כי אם שאודך ואגיד אמתך:

כנסת ישראל מה היתה אומרת שמע ה' וחנני, לומר, הנה מרדכי, צדקתו עמדה לו ונושע הוא מעתה, ואסתר רחוקה ממני כי

לבה עם המון, כי אחר משתה הראשון זמנתו ליום אחר, על כן על מי לנו להשען זולתך. ולכן שמע ה' וחנני, לומר, שאם אין לי זכות (שית)קיים בי מקרא שכתוב וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון, ואם יש לנו זכות, אלא שאינו מספיק לגאלנו, ה' שהוא מדת הרחמים היה עוזר לי. וכל זה הוא אם עדיין אנו לא נושענו, אך כך ה' בטחנו כי ענין גדולת מרדכי (והרכבתו) הוא סימן התחלת גאולתינו כי (כמו שראיתי גדולת מרדכי כאשר) הפכת מספדי למחול לי מעתה, כי זכות הספדי בתשובה לפניך נהפך לי לשמחה, ונבך ה' בטחנו שכמו כן התחלת גאולתנו. וכבר) מעתה פתחת שקי מעלי ותאזני שמחה (מעתה, ע"י בטחוני), אלא שלא נתגלית תשועתינו עדיין:

(כוונת המדרש באומר רוח הקדש מה היתה אומרת כוונתו על) רוח הקדש שהופיע בדוד באומרו מזמור זה על העתיד, היה אומר טענה אחרת, והיא למען יזמרך כבוד היא שכינה הנקראת כבוד ה', שכנסת ישראל היא בגלות כנודע כי גלו למדי שכינה עמהם ובמה שתוציאנה ימושך לנו אגבה כי ה' אלהי לעולם אודך כי ישועתו של הקדוש ברוך הוא (את השכינה, הנקראת) כנסת ישראל, (זהו) ישועתם של ישראל:

פ"ה: ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר:

בגמרא ליהודים היתה אורה זו תורה כמה דאת אמר כי נר מצוה ותורה אור. ושמחה זה יום טוב כמה דאת אמר ושמחת בחגך. וששון זו מילה כמה דאת אמר שש אנכי על אמרתך. ויקר אלו תפילין שבראש שנאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ע"כ.

א. וראוי לשים לב. וכי האם עד כה חסרו ישראל תורה ויום טוב ומילה ותפילין שבראש?

ב. ועוד האם לא היו להם זולת אלו, ואיה איפה כל תרי"ג מצוות?

ג. ועוד כי בכלל תורה הם יום טוב ומילה ותפילין שבראש!

ד. ועוד שאם כן שהיו להם ארבעה דברים אלה למה לא נאמר היו? כי-אם היתה?

ה. ועוד איך באומרו שש אנכי על אמרתך יש שם מילה.

ו. וכן באומרו ויקר אלו תפילין שבראש, איך נלמד מפסוק וראו וכו':

והנה טרם בא אל מכוון כללות המאמר, נבאר הנוגע אל הכנת פשוטו באומרו ששון זו מילה שנאמר שש אנכי וכו'. והוא כי אחד מהדרכים שהאגדה נדרשת היא גזירה שוה כענין אומרו שמחה זה יום טוב מגזירה שוה של ושמחת בחגך, כן נאמר כאן ששון ונאמר להלן שש אנכי מה ששון האמור שם מילה שהרי נאמר כמוצא שלל רב ואיזה מצוה מצא ושש עליה זו מילה, כמאמרם ז"ל על למנצח על השמינית כשנכנס דוד במרחץ ראה עצמו ערום מן המצות וכו' הסתכל במילה שמח ואמר למנצח על השמינית על המילה שניתנה בשמיני.

או יהיה כמאמרם ז"ל שש אנכי על אמרתך זו מילה כמה דאת אמר כי שמרו אמרתך מה להלן מילה שנאמר ובריתך ינצורו אף כאן היא מילה.

ובזה אמור מעתה, נאמר כאן ששון ונאמר להלן שש אנכי מה להלן מילה שהרי נאמר אמרתך אף כאן מילה. ויש סעד לזה מהנוטריקון כי אמרתך במספר קטן עולה שלש עשרה כמספר מילה במספר קטן, וכנגד שלש עשרה בריתות שנכתרו עליה:

ז. ונבא אל ענין כוונת המאמר דרך כלל, והוא כי הנה הוקשה לרבותינו ז"ל:

ח. אומרו ליהודים היתה אורה, כי כמשמעו לא יתכן, כי לא נמנע מהגוים אורה.

ט. וכן אומרו ושמחה כי בכלל אומרו דרך כלל והעיר שושן צהלה ושמחה היא.

ד. ועוד אומרו היתה אורה ולא אמר היו, כי ארבעה דברים הם.

י. ועוד שאם אורה הוא העדר חשך הצרה, בכלל שמחה וששון הוא.

על כן גזרו אומר כי רמז ארבעה דברים, תורה וכו'. והוא, כי הנה בארבע הדרגות העלם הוא יתברך:

א. ממות לחיים.

ב. שאשר רצו שונאיהם לעשות להם נהפוך היה ויעשו הם כן בשונאיהם.

ג. שלא בלבד ניתן להם החיים, כי אם גם חירות העבדות, שהיה מקום לומר כי הלא דבר מלך ממכרו לא ישוב ריקם, ואם תתבטל המכירה בבחינת המות תתקיים בבחינת עבדות.

ד. שגם שתפול פחד היהודים על העמים ויכבדום.

מהיכן זכו לארבע מעלות טובות אלו זו למעלה מזו?

על כן אמר, אל תתמה, כי הלא ארבע זכויות היו בידם והם שעמדו להם.

א. אורה זו תורה, כי היא הנותנת חיים, כי עץ חיים היא, וגם היא שעמדה לפניו יתברך בעת גזירה הכליה כמאמרם ז"ל במדרש חזית שלבשה בגדי אלמנות ותצעק מר.

ועל השנית שראו המותה לאויביהם ושמחם ה' במיתת המון הרע המבקש את נפשם, עמדה להם על זה זכות שמחת יום טוב שהיו מקיימים המועדות, כי על כן שמחם ה' ב(המון ה)מטיל עין רעה במועדיהם ויעש להם מועד חדש. והוא מאמרם ז"ל כי זה היה קטרוג המון לפני אחשורוש שהיו מטילים מאירה בממונו של עולם בחגים ומועדים שבת היום פסח היום. ואמרו רבותינו ז"ל כי אז בא מיכאל השר הגדול ואמר לפני הקדוש ברוך הוא ראה אין בניך מקוטרגים אלא על שמקיימים תורתך ומועדיך ואמר לו הקדוש ברוך הוא חייך לא שבקית ולא אשבוק וכו'. הנה כי זכות שמחת המועדות עמדה להם נגד המון.

והמדרגה השלישית שזכו, והיא היות להם גם חירות מעבדות, היה על זכות המילה שהיא חותם אות ברית קדש, הוא חותם היותינו עבדים להקב"ה, היא שעמדה לנו לבל נהיה עבדים לאדונים זולתו יתברך.

והרביעית שהוא היותם מיקרין מפחדם את היהודים, היה בזכות מה שנקרא יקר, הן תפילין שבראש, שנאמר בהם ויראו ממך. כי על כן ממוראם היו מיקרים אותם. והוא כי היקר שהיו מיקרים אותם היה מחמת מוראם כאומרו כי נפל פחד היהודים עליהם, ובתפילין נאמר ויראו ממך.

וזהו אומרו ליהודים היתה וכו'. ולהיות כי כל שלש אחרונות מהתורה על כן נאמר היו כי אם היתה כי ממנה היו כולן:

עוד יתכן כי אחרי היקר שקנה מרדכי על ידי תשובתו הרמתה וכל ענותו, אמר, וישראל מה קנו חלף צימותיהם ותשובתם, לזה אמר ליהודים היתה אורה וכו'. לומר די להם שקנו ארבע קנינים טובים תורה ויום טוב ומילה ותפילין שבראש. והוא כמאמרם ז"ל במסכת שבת ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם ההר כניגית ואמר אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. והקשו בגמרא אם כן מכאן מודעא רבא לתורה, ותירצו חזרו וקיימו בימי אחשורוש שנאמר קיימו וקבלו קיימו מה שכבר קבלו.

ופירשו מאמר זה רבותינו ז"ל בתנחומא פרשת נח כי מה שלא רצו לקבל בסיני עד ימי אחשורוש היא תורה שבעל פה, ובוזה יאמר כי ליהודים היתה אורה זו תורה מה שאין כן עד הזמן ההוא כי לא קיבלוה כי אם באונס. ויהיה הוראתם כי תורה שבעל פה נתנה להם חיים וכמו שאמרו ז"ל מתלמידי מרדכי שהיו עשרים ושנים אלף עוסקים בתלמוד וזכותם עמדה, או במה שכתבנו למעלה מהמדרש כי התורה לבשה שק לפני הקדוש ברוך הוא ובא אליהו וסיפר הדברים למרדכי ומשם נודע אחר כך לישראל. על כן בסבר פנים יפות קבלו כל חלקיה, וגם היה להם יום טוב מחדש הם ימי הפורים, והוא מאמרם ז"ל כי כשקטרג המן על מועדות ישראל, אמר הוא יתברך חיך כי עליך יעשו מועד אחר הוא יום פורים ומשתה ויום טוב. וגם זה יהיה על ראותם כי הפיל הוא יתברך המטיל עין רע במועדיהם, וכן על ראותם כי זולת החיים גם חירות מהיות עבדים ניתן למו, התחזקו מאז יותר על מצות מילה באמור כי לה' הם עבדים חתומים לחותמו ולא לאחר, ושהיא עמדה להם. וגם קנו חיזוק במצות תפלין שבראש ולא יבושו לעיני העמים, כי ראו מופת כי היה פחד היהודים עליהם ומיקרים אותם, על כן קנו חיזוק על המצוה ההיא.

פ"ט: קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הגלגלים עליהם ולא יעברו לחיות עושים את שני הימים האלה בכתבם ובזמנם בכל שנה ושנה:

שמות פי"ט: ויתעבו בתחתית ההר, אמר רבי אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית ואמר להם אם תקבלו את התורה מוטב וכו'. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבא לאורייתא. אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שכבר קבלו, ע"כ:

הנה שתי הגנה הקושיות העצומות אשר יפול לב אדם עליהם.

אחד, היעלה על לב, שהמקדימים נעשה לנשמע מיאנו מלקבל התורה, עד כפה עליהם ההר כגיגית ויאמר להם שאם לא יקבלו תחת ההר ישחקם ולא יוכלו קום.

ב. מה זו תשובת רבא הדור קבלוה בימי אחשורוש, שאם כן איפה, כל הדורות שממתן תורה ועד אחשורוש אנוסים היו. ולא יאשמו כל אשר עברו על כל דברי התורה, ואם

כן חלילה לשוא הכה אותם הוא יתברך על כל פשעיהם ועל כל עונותם:

אך הגנה הקושיא האחת, סילקוה רבותינו ז"ל במדרש רבי תנחומא פרשת נח שהביאו מאמר זה, ואמרו, כי מה שמיאנו ישראל מלקבל עד כפה הוא יתברך עליהם ההר כגיגית, הוא תורה שבעל פה על רבוי דקדוקיה:

ועל הקושיא השנית, אחשבה, תירצוה ז"ל במתק לשונם, באומרם הדור קבלוה, ולא אמרו כבר קבלוה וכיוצא בלשון זה. אך אמרו, הדור קבלוה, יורה כי היתה חזרת קבלוה. ואין זה צודק אלא אם נאמר שכבר נחשבה לישראל קבלוה אחת ובימי אחשורוש היתה קבלוה שנית. וזה יורה גם כן אמרו קיימו מה שכבר קבלו. ולא אמר קיימו מה שכבר ניתן להם. אך הוא כי כבר קבלו פעם אחת ועכשו חזרו.

והוא, כי גם שמיאנו בתחלה, עד שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא ההר כגיגית, עם כל זה אחר כן גמרו בלבם בלב שלם לקבל בשלמות, אפילו מבלי אשר כפו עליהם ההר:

וזה רמזו לנו ברוח הקודש באומרם קיימו וקבלו. והוא, כי הלא אחר אמרו שכתב מרדכי שיקבלו עליהם את ימי הפורים שהוא מדברי סופרים. והנה היה קשה עליהם, לומר, כי בסיני על ידו יתברך אשר דבר גם לא קבלו, ועתה על ידי מרדכי קבלו. לזה נכתב ברוח הקדש קיימו וקבלו. שהוא, קיימו מה שכבר קבלו בסיני. לומר, שאינו עתה, רק שחוזרין ומקיימים מה שכבר קבלו עליהם בסיני כל מה שמדברי סופרים:

וזהו אמרו הדור קבלוה. לומר, אל יעלה על רוחך שגם מה שהודו לקבל היה מחמת האונס. כי לא כן הוא, שאם כן, קבלם מדברי סופרים את ימי הפורים, הוא שאז היחלו לקבל. אך לא כן הוא, רק הדור קבלוה. כלומר, חזרת קבלוה היתה בימי אחשורוש. והוא, שכפה אותם בסיני, עד שאמרו רוצים אנו ברצון. והביא ראיה מאמרו קיימו וקבלו, והוא, שהיה לו לומר קבלו וקיימו, כי תחלה מקבלים ואחר כך מקיימים. אך הוא, קיימו מה שכבר קבלו. לומר, אינם עתה כמקבלים מחדש רק מקיימים מה שכבר קבלו בסיני קבלוה אמתית ברצון טוב. וזהו הוא"ו של וקבלו, כי אינה תוספת על קיימו, כי על כל פנים הקבלוה קדמה לקיום. אך הוא תוספת על הקבלוה הראשונה:

והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם:

והימים האלה וכו'. אחר אמרו קבלת ישראל את הימים האלה, אמר כי הימים האלה נזכרים במקרא מגילה, ונעשים שמחה ומשתה וכו':

א. בשום לב למה קרא את קיום המצות עשיית ימים?

ב. ועוד כי תחלת הפסוק הוא כמספר מה שהיו עושים ומקיימים קבלתם, וסוף הפסוק הוא כמגיד העתיד ואומר שלא יעברו וכו'!

ג. ועוד אמרו והימים האלה לא יעברו, כי מהראוי יאמר ושמתח הימים האלה לא יעברו, אך לא והימים, כי הלא הימים הולכים ועוברים!

ד. וגם אמרו האלה מיותר, ובלתי צודק במה שאינו מונח לפנינו!

ה. וגם אמרו מתוך שהוא מיותר ומשולל ענין, ולא היה ראוי יאמר כי אם לא יעברו מהיהודים!

ו. ועוד כי אמרו וזכרם לא יסוף מזרעם, הוא הנזכר לעיל, ולמה הוכפל.

ז. ועל פי דרכנו נשית לב אל מאמרם ז"ל כל הנביאים וכל הכתובים בטלים לימות משיחנו חוץ ממגלת אסתר שנאמר וזכרם לא יסוף מזרעם ע"כ. והלא כמו זר נחשב היתכן יתבטלו ספרי הקודש!

ח. ואם יש טעם לבטולם מה יתרון מגלה זו עליהם? כי גם שברוח הקדש נאמרה, הלא הנבואה גדולה מרוח הקודש! ולמה גרעו דברי הנביאים ממנה?

אמנם הנה ידענו מחכמי האמת כי הימים שנעשה בהם עסק תורה ומצות קונים הויה וקיום, וזה ענין ויקרבו ימי ישראל למות, ויקרבו ימי דוד למות, כי ימי שנות הצדיקים חיים וקיימים, ומתקרבים בסלוקן לפאר ולהדר את עושים כמעידים ומגידים על התורה ומצות שקיימו בהם. ונבא אל הענין, והוא כי אחר אמרו קיימו וקבלו שהוא בהכירם גדול הנס והפורקן כאשר הפליג להם מרדכי בכתבו, ומה גם לרבותינו ז"ל האומרים כי גדול ליהודים היה הנס ההוא מיציאת מצרים, כי שם היה מעבדות לחירות ופה ממות לחיים. ואמרו בגמרא כי על כן היה ראוי לגמור בו את ההלל מקל וחומר אלא שקריאת המגילה היא הלולה. והוא מאמרנו בביאור

תהלים על פסוק שאמרה אסתר במזמור המיוחד לה אספרה שמך לאחי וכו', שהוא במה שאספרה שמך לאחי היא קריאת המגילה ברבים, הוא כאילו בתוך קהל אהלך שהוא ההלל:

וזה יתכן כוונת פה במאמר רוח הקדש באומרו והימים האלה וכו', והוא כי אחרי אומרו גודל הנס כי על כן קיימו וקבלו גם על זרעם, ראה והנה קושיא נופלת על הדבר, והוא למה לא נגמור בימי הפורים את ההלל, לזה אמר אל יקל בעיניך מקרא מגילה כי הלא דע לך כי הימים האלה נזכרים ונעשים, לומר כל כך איכות מקרא מגילה גדול שעל ידי היות הימים האלה נזכרים על ידי קריאת המגילה, נעשים הימים עצמם, שקונים הויה וקיום וקדושה, שהוא כימים שאדם עוסק בהם בתורה. וזהו נזכרים ונעשים עד גדר שנוכל לומר בהם האלה כאילו קיימים ומונחים לפנינו ונראים באצבע. ולא עוד אלא שלא יעברו מתוך היהודים, שגם אחר עבור יום הפורים לא חלף עבר, כי אם קיים באיכות קדושה אשר קנה עד גדר שלא יעבור איכות הקדושה מתוך היהודים, כאילו תמיד הם מצויים, והוא כענין שבתות ומועדי ה'. ולא עוד אלא שכל כך גדלה מעלת המגילה הזאת כי זכרם לא יסוף מזרעם, והוא מאמרם ז"ל כי כל ספרי נביאים וכתובים יתבטלו לימות משיחנו וזו קיימת לעד כספר התורה:

ולכא אל תשובת אשר הערנו על זה, נזכירה מאמרם ז"ל במסכת תענית שאמרו שאין דבר נביאים וכתובים שאינו רמוז בתורה, שעל כן שאל בריה דר"ל את רבי יוחנן היכן היה רמוז פסוק אולת אדם תסלף דרכו וכו' ואמר לו בשם ר' הושעיה רבו שהוא בפסוק ויאמרו מה זאת עשה אלהים לנו. הנה שהכל רמוז בתורה אלא שצריך חכמה רבה להבין הדבר מתוך התורה, כי על כן הוצרך ר' יוחנן לומר בשם רבו. ונבא אל הענין והוא כי בימות משיחנו שתמלא הארץ דעה, נבין לאשורנו מתוך התורה כל מה שבנביאים וכתובים, ועל כן יתבטלו כי לא יהיה לנו צורך אליהם, אך מגלה זו גם שגם היא רמוזה בתורה, כמאמרם ז"ל מנין להמן מן התורה וכו' מנין לאסתר מן התורה וכו' מנין למרדכי וכו' כמפורש אצלנו לעיל, עם כל זה לא תתבטל, והוא כי הנה אמרו רבותינו ז"ל שלא היה מקום לסנהדרין בימים ההם לכתוב את המגילה, אלא שמצאו בתורה כתוב זאת זכרון בספר שאומרו בספר הוא מיותר, אלא שבא לרבות על המגילה שנקראת ספר. ועל כן אחשוב כי על כן ראו רבותינו ז"ל לומר שלא יתבטל, מה שאין כן

בכל ספרי נביאים וכתובים שלא צותה התורה לכותבם:

ויתכן יהיה הענין כי במגילה הזאת תלויים העולם וישראל המקיימים אותה והתורה שעל ידה מתקיימים כוונתו, והוא כי הנה אם אין ישראל אין עולם כמאמר קטיעא בר שלום מפסוק כי כארבע רוחות וכו'. והוא מאמרם ז"ל בראשית ברא אלהים בשביל ישראל שנקראו ראשית. וכן אם אין תורה אין ישראל ואין עולם כמאמרם ז"ל בראשית בשביל התורה שנקרא ראשית. וכן בגמרא בבבליא תלמידיה נאמר ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ואמרו רבותינו ז"ל על הה"א יתירה שאמר הקדוש ברוך הוא כל מה שבראתי תלוי ביום הששי לסיון, שאם יקבלו את התורה מוטב ואם לאו אין עולם. והנה גם של מקרא מגילה היה כי היו אז מתבטלים ישראל והתורה והעולם לולא עשה ה' ככל נפלאותיו, באופן שאם לא על ידי נס זה גם לא יגיעו לימות משיחנו. ואם כן איפה איך זכר דבר כזה יתבטל אפילו בזמן ההוא כי גדול הוא מאד, מה שאין כן בעניני נביאים ושאר ספרי כתובים. נוסף על זה, כי הלא אמרו רבותינו ז"ל שבימי אחשורוש קיימו מה שכבר קבלו בסיני, באופן שהתורה עצמה אשר איננה בטלה עולמית היא כמתקבלת בימי הפורים ואיך יתבטל זכרונם...

פ"י: פני מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוני לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו:

... שמא תאמר ... כי אחר שגדל מאד יפריש מהטפל לצרכי ישראל, ויקרנו כמנחם שיצא לעבודת המלך ופירש מהיות אב בית דין עם הלל בסנהדרין ונכנס שמאי תחתיו עם היות המלך ההוא מישראל ומה גם עתה אשר היה משנה למלך אחשורוש, ואם כן נהפוך הוא יאבד מזכותו, לזה אמר אל יעלה על רוחך שבהיותו משנה למלך אחשורוש ביטל ויבו בעיניו מלהיותו ראש בסנהדרין ובלתי מחשיב מנויו בישראל, כי הלא עם שמרדכי היהודי משנה וכו' עם כל זה וגדול ליהודים עודנו בגדולתו ליהודים שלא קרהו כמנחם שיצא מהסנהדרין אל עבודת המלך, כי מזה עשה עיקר ולא היה מכניס עצמו בעניני המלכות כי אם בדיעותו כשהיה, והראיה כי הלא היה רצוי לרוב אחיו הוא כענין מאמרם ז"ל שדרך

תלמיד חכם הוא דסני ליה בני מאתיה, כי על ידי הדיינות ישנאוהו המחויבים, כי על כן אמרו החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה כו'. ובזה יאמר ראו עתה כי גם שהיה משנה למלך לא סר מאשר היה גדול ליהודים בסנהדרין, והראיה שעל כן לא היה רצוי רק לרוב אחיו ולא לכל, ואין זה רק על היותו יושב על המשפט. כי אין לומר אולי מה שקצתם לא אהבוהו היה על שלא היה להם ממנו הנאה בהיות לאל ידו או היה מתגאה ופירש מהם כדרך אשר הוא משנה למלך גדול. כי הלא לענין ההנאה, אין צריך לומר שהיה מצילים מצרה או שהיה מטיב להם כשידרשוהו, כי אם גם הוא מתחיל ודורש ומבקש טוב לעמו הם הצדיקים המתייחסים לו, ולבלתי כשרים לפחות היה דובר שלום למה שלא יבצר כי זרעו הם, וזהו דובר שלום לכל זרעו:

או יאמר אל תתמה על שספרתי שבחו יתברך שנתן בלב המלך לגדלו, כי תאמר הלא הגדולה היתירה רעה היא אצל צדיקים פן יתגאו, או יטיבו את קרוביהם וירחיקו טוב זולתם או יעשקום כי רב כחם, לזה אמר מה שסיפרתי גדולתו כנותן הודאה על אשר גדלו ה', הוא על כי לא נתגאה, כי מרדכי היהודי אם היה משנה היה למלך אחשורוש אך לא לעצמו, כי לא היה מחשיב עצמו למשנה, כי אם בתואר היותו מרדכי היהודי מתואר אחר היהודית היה, בהיות משנה למלך אחשורוש שהוא מלך גוי, וגם גדול למה שהם יהודים בעלי יהודית, מכירים כשרותו. וגם לא היה נותן יתרון לאחיו שהם שבט בנימין על שאר שבטים, כי הלא לא היה רצוי רק לרוב אחיו ולא לכל בני שבטו, למה שהיו רואים שלא היה עושה להם יתרון, כי אם דורש טוב לעמו סתם, בין משבטו בין מיתר שבטים, ולא עוד כי אם לא היה מקפיד לבלתי דבר לשלום את מיעוטי אחיו אשר לא היה רצוי להם כי אם דובר שלום לכל זרעו כלומר גם שעל חנם שנאוהו היה מתחיל ומקדים להם שלום:

תהלים פרק קה: שירו לו זמרו לו וכו'. הנה על ימי הפורים אמרו רבותינו ז"ל שאין אומרים הלל עם שהיתה גאולה שלימה ממות לחיים, משום דמגלה קריאתה זו היא הלילה שהיא פרסום הנס. על דרך זה יאמר שירו לו זמרו לו כי שירה וזמרה לו תחשב, במה שתשיחו בכל נפלאותיו ששיחת סיפורן היא הלל.

*** קצורי * באורי * לקומי ***
האלשיך הק'
פ' כי תשא

וַיֹּאמֶר יְקֹנָן אֶל מֹשֶׁה פֶּסֶל לָךְ שְׁנֵי
לַחַת אַבְנִים פְּרָאשִׁימִים וְכַתְּבֵתִי עַל
הַלַּחַת אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל
הַלַּחַת הַפְּרָאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: וְהָיָה
נִכּוֹן לְבַקֵּר וְעֵלִיתָ בְּבַקֵּר אֶל הָרַר סִינַי
וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל רֹאשׁ הַהָר: וְאִישׁ
לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם אִישׁ אֶל יְרֵא פֶּבֶל
הָהָר גַּם הַצֵּאן וְהַבְּקָר אֶל יְרַעוּ אֶל
מוֹלַח הָהָר הַהוּא:
א. בשום לב אל מלת לך!

ב. האם קצרה ידו יתברך חלילה אשר
ברא והמציא אבני סנפרינון ההם לבוראם
חלקים זוכים נאותים לכתוב בהם מבלי
יצטרך משה לפסול אותם? שאם הוא
להעשיר את משה כמו שאמרו ז"ל פסל לך
הפסולת שלך, זה איננו שוה! כי המבלי אין
דרכים אחרים להעשירו זולת זה?

אמרו רבותינו ז"ל משל לפדגוג-הכלה
שקרע שטר כתובתה אמר לו המלך על כן
בכתובה השנית אתה תתן הנייר משלך, כך
אמר לו הקב"ה למשה פסל לך כו', תחת
אשר שברת לוחות ראשונות תן אתה
הלוחות.

ג. והלא יקשה כי משה לא נתן משלו דבר
אלא שפסל אותן?

ד. היפלא לה' מלעשות לוחות מעשה
אלהים לכתוב עליהן מכתב אלהים
כבראשונה? ולא להמציא אבנים בארץ
ושיפסול אותן משה ויעלם למעלה!

ה. היפלא מה', אשר ברא באהלו של
משה אבני סנפרינון אלו אשר עדן לא היו,
לרפא לשבורי הלוחות אשר שבר משה?
ולא יצטרכו זולתם מחדש!

ו. אומרו וכתבתי על הלוחות, כי בלוחות
מבעי ליה!

ז. וכן מלת את מיותרת באומרו את
הדברים!

ח. וכן אומרו אשר שברת!

ט. אומרו והיה נכון לבקר ועלית בבקר. כי
אומרו פעם שנית בבקר הוא מיותר!

י. אומרו ונצבת לי, כי מלת לי מיותרת!

יא. כי בכלל אומרו איש אל ירא בכל ההר
הוא שאיש לא יעלה עמו! ולמה נאמר?

יב. אומרו גם הצאן והבקר אל ירעו.
הראוי יאמר את הצאן והבקר אל תרעו,
שהוא ציווי אל בעליהם!

יג. והנה לבא אל הביאור נעיר עוד קושיא
אחרת.

יד. והיא, איך יתכן יהיה מבא אל אלהים
חיים לכתוב מכתב אלהים על אבן גשמי,
גם כי סנפרינון יהיה?

(כל רוחני מלמעלה מתלבש בגשמי ביורדו
לעוה"ז)

אמנם לבא אל הענין נקדים תחלה
הקדמה אחת. והיא, כי אין דבר רוחני
מברואיו יתברך נמצא בעולם השפל הלז
אם לא יתלבש בהגיעו אל אור העולם
הלזה התלבשות מה. כי על כן יראו פה
מלאכי אלהים בדמות אנשים. אך הוא
מלבוש דק וזך בלתי מפלש אל תוכיותו רק
חוצה לו, יען כי אין העולם משועבד אליו
שלא יתפעל בו לפי איכותו.

(עוה"ז אינו מלביש ומסתיר את כבודו יתי וע"כ
הצריך משה להגנה מרוב בהירות בגלוי י"ג מדות)

כי זה אחרת כיוונו רבותינו ז"ל באחת
מכוונתם באומרם הנה מקום אתי שהוא
המקום אתי ואין אני במקום. כלומר בעבור
כבודי, על הצור איני כמלאך אשר בראתי
שאין העולם משועבד אליו שעל כן
מתלבש מאיכותו בצד מה. אך אני ה'
המקום אתי משועבד אלי. ועל כן אני ה' לא
שנית, והיה בעבור כבודי אצטרך לשומך
בנקרת הצור ולשכך בכפי עליך עד עברי.

מה שאין כן מלאך כמדובר. וההיקש בזה
בכל דבר רוחני אשר ימצא פה, לא יבצר
ממנו התלבשות מה:

(י דברים שנבראו בע"ש ביהש"מ בין חול
לשבי"ק, הם אמצעיים בין רוחני וגשמי)

הקדמה שנית, והיא כתובה אצלנו בקצת
מקומות. והיא, כי העשרה דברים שנבראו
בין השמשות אינן דברים גשמיים ממש,
ולא רוחניים לגמרי, רק בינוניים, קרובים
יותר אל הרוחניות בפנימיותן, עם שיש בהם
התלבשות גשמי להיותן בעולם השפל.

וכמומרנו על דבר קרח כי פי הארץ לא
בקוע גשמי בארץ היה, שאם כן איך היה לו
כח להתפשט בכל מחנה ישראל ולבלוע כל
כלי אשר להם מושאל ביד כל איש ואיש
מכל אישי ישראל אשר במחנה ולהבחין בין
כליהם לשל זולתם. וגם לא נאמר רק לשון
בליעה, כי לא היה שנבקעה הארץ ונפלו
בבקוע, רק שכטבע פי האדם השואב ובלוע
כן פי הארץ היה שואב ובלוע אותם כפי
בעל חי ממש. ואין זה כי אם כח חיוני, כי על
בראו יתברך ערב שבת בין השמשות זמן
שהתחיל רוחניות השבת להופיע בעולם
אשר לא כזמן שאר ששת ימי בראשית
שהנברא בהם גשמו עצם ואיכות. וכן פי
האתון שנברא גם הוא אז, לולא היה בו כח
חיונית רוחני למעלה מכל פי בהמה וחיה
לא היתה אתון בלעם מוכיחתו, עד אומרם
ז"ל שבתוכחת אתונו לא יכול לעמוד.
וההיקש בזה בכל שאר עשרת הדברים
שנבראו בין השמשות.

(לוחות שניות נבראו בע"ש ביהש"מ, שהן בין
רוחני לגשמי, אבל ראשונות רוחניים לגמרי)

וידוע כי מכללם הלוחות, אשר אין ספק
אצלי כי לא על לוחות ראשונות ידבר כי
אותם מעשה אלהים היו רוחניים בתכלית
שלא נתגשמו עד רדתם אל הר סיני. וכמו
שאמרו ז"ל שהדברות שדבר ה' בסיני היו
הולכים ונחקקים למעלה בלוחות, שנאמר
קול ה' חוצב להבות אש, הרי שקראו את
הלוחות להבות אש יורה שרוחניות בתכלית
היו. ומה גם לספר הזוהר שהפליגו במעלת
רוחניותם העליון, ואינן כדברים שנבראו בין
השמשות. לכן ודאי אין אומרם ז"ל
שהלוחות נבראו בין השמשות אלא
בלוחות שניות שהיו בעלי רוחניות
מלובשים גשמות מעין העולם השפל
כמדובר:

(ע"י חטא העגל והזוהמה לא היינו ראויים
לעוה"ב, וע"כ שבירת הלוחות היה טובה, בגרמו
מיתה ועונשים, שיזכנו לעוה"ב)

הקדמה שלישית, והיא נזכרת אצלנו גם
היא בזולת מקום זה (גם בפי עקב). כי שיבור
לוחות היה טוב לישראל, שעל ידי כן חזרו
למקומם שעבוד מלכיות ומות מה שאין כן
בראשונות. וגם נמצא ברבותינו ז"ל שאמרו
שאילו זכו ישראל ללוחות ראשונות לא היה
להם לא שעבוד ולא מות. על כן כל הטוב
המעוּתד לאחר התחיה בגוף ונפש מעין
אשר היה באדם לא היה בא אל הפועל, כי

עכירות החומר לא היה חוזר לזיכוכו כאשר על ידי מות במירוק הארץ. כי על כן בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב והנה טוב מאד והנה טוב מות. וגם הנפש לא תמלא אם לא על ידי שעבוד במקום גיהנם, על כן בהשתברם נתקן, שקלקלת השעבוד ומות היא תקנתנו כמדובר. ועל כן החזיק הוא יתברך טובה למשה ששיברם.

(לוחות ראשונות דומים לבניי לפני החטא, בהפסקת זוהמתם. ושניות לבניי אחר החטא, שהצרכו תיקון)

ובזה נחה שקטה הקושיא הרביעית שהקשינו. (היפלא להי מלעשות לוחות מעשה אלהים? ולא להמציא אבנים בארץ?) כי הנה בראשונה שפסקה זוהמתן שעל כן היו זוכים לבלתי היות עוד מות ושעבוד, על כן ברא אלהים לוחות רוחניות מעולם עליון נורא הראויים לזכים משוללי עכירות.

אך כאשר חטאו והחזירו הזוהמא למקומה, לא היה להם תקנה להיות בלוחות ההם מהטעם האמור. על כן אלהים חיים היודע כל אשר יהיה בארץ אשר יעשו את העגל ואין לוחות ראשונות טובות למו ואדרבה העדרם ושיבורם יפה להם, על כן גם כי ידיעתו לא תכריח, מאז ברא ערב שבת בין השמשות למטה בארץ לוחות אבנים יאותו למו זכי האיכות אשר גם שלהיותם בעולם הזה יש בהם התלבשות גשם. עם כל זה למה שנבראו בעת ההיא ואיכותם מעין רוחניות, יש כח בהם לקבל זכות ובהירות על ידי הכנות שנכתוב בס"ד להיותם ראויים לבא בהם מכתב אלהים:

ונבא אל הענין. והוא, כי אמר אלהים אל משה פסל לך כו', לומר הנה כאשר פסקה זוהמת ישראל עשיתי להם מעשה ידי להתפאר לוחות רוחניות מעולם העליון להשלים ספירות איכות קדושתם להיות להם בהם חירות ממלאך המות ומשעבוד מלכויות, שהוא ענין חרות על הלוחות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל. אך עתה צריך לפי איכותם לוחות אחרות שלא יהיו מלמעלה ושיתלבשו ברדתם כאשר כתבנו על בהר סיני לוחות אבן שנעשו בהר סיני לוחות אבן להתפשט ביד משה האיש. אך עתה נהפוך הוא שצריך יהיו אבן מלמטה ושיוכנו לעלות אל האלהים ושם יקבלו רוחניות ראוי לכתוב עליהם יד אלהים מטעם האמור בהקדמה שלישיית.

(טובת שבירת הלוחות הוא, שיקבלו שניות מלמטה, ועיינו יזכו להזדקך)

כי שיבור לוחות אשר היו מלמעלה היה טוב להם בל ישוב יתברך לתת להם שניות מלמעלה כי אם מלמטה. ושיהיה בדרך שנכתוב שהמה יעלו במעלות:

(השניית רצא להשלים אותנו עיי הלוחות! וקשה האם לוחות מעוה"ז ג"כ מוככנו כראשונות שמלמעלה?)

והענין, פן יאמר נא ישראל:

מה יושיעונו לוחות אבנים מעולם הזה להקנות בנו שלמות? כאשר היו הראשונים, מעשה אלהים מעולם העליון!

על כן אמר אלהים פסל לך, לומר הנה לך שני לוחות אבנים, אשר הם קבלת חכמי המשנה אשר נבראו בין השמשות זמן הכנסת קדושת שבת לעולם, אשר הן מעין רוחניות, כענין ההקדמה השנית. אלא שלהיותם בארץ יש להם התלבשות גשמי אך מבחוץ, כהקדמה הראשונה, שאפילו המלאך המתראה באיש הוא שמתלבש פה התלבשות גשמי בחצוניותו מה שאין כן בפנימיותו. על דרך זה היה בלוחות אלו, תוכיותם מעין רוחניות וחצוניותם מעין מלבוש גשמי.

(הכנה הראשונה לקדש הלוחות. פסל לך.

שתסיר הגשמיות מהלוחות וישאר לך בעוה"ז. ואז יהיו רוחניים, בלוחות הראשונים)

ואמר לו הקב"ה למשה פסל לך, אתה אשר קדוש וזך, אתה תכנים בשני דברים:

אחד, במה שתפסול אותם שתקלף כל התלבשות החיצון הגשמי אשר הוא קשה מעין איכות גשם אבן סנפרינון. ותשאיר האיכות הזך מעין רוחניות, למען בזה תהיה התחלת הכנה לקבל כתיבתו יתברך בהם. וזהו פסל לך שתשאיר הפסולת לך. ומה מתקן דברי רבותינו ז"ל באומרם הפסולת יהיה שלך ולא אמרו הפיסולין, לרמוז לנו כי לפי האמת הוא פסולת שהוא עכירות הגשמות שעם היותו סנפרינון, בערך הנשאר הוא פסולת והוא גשמיות. ויומתק בזה אומרו לך. ויצדק בזה גם כן אומרם ז"ל שאמר לו הקב"ה אתה שברת הראשונת עליך לתת האחרונות, כמשל נייר הכתובה. שהוא, כי אמר אליו אתה הטיבות להם ששברת הראשונות כענין הקדמה השלישית, עתה תזכה שיהיה הנייר משלך, שהוא אם היה נשאר המסך גשמי העליון

(החיצון) לא היה לו להקב"ה נייר לכתוב בו כי לא יפעל א-ל בגשם. נמצא כי מי נתן הנייר שקלף המסך העליון להיות נייר מוכן לכתוב יד אלהים אם לא זה משה שפסל הלוחות:

ואמר על ידי מה שתפסול אותם תעשה שיהיו **כראשונים** בעלי רוחניות ויוכנו בזה לשוכתבתי על הלוחות וכו', שיוסר גשמיותם.

(הכתב על הלוחות, היו יותר רוחניים מהן)

ולא שכל ההכנות יספיקו שתהיה הכתיבה דוגמת הלוחות. כי מה שאכתוב הוא למעלה מאיכותם שהוא רוחניות עצום מאד. וזהו אומרו על הלוחות ולא אמר בלוחות:

(האותיות הנחקקים לא פרחו בשבירתן. רק אותיות הרוחניים פרחו)

והנה עדיין אין הכנתך זו לבדה מספקת לכל הרוחניות אשר אני חפץ להשפיע רוחניות בכתיבה זו, כי הלא כל הרוחניות אשר היה בלוחות הראשונים אשים באלו.

שהוא מה שאמרו ז"ל שראה משה אותיות פורחות באויר אז השליכן. והלא האותיות במקומם נשאר?

אך הוא כי כנשמה שבאדם כך היה רוח קדוש עליון נורא מאד בקרב כל אות ואות, ואורות נשמת רוח חיים שבכל אות ואות הם אשר פרחו למקורן. ואת כל זה הרבה פה באומרו את הדברים וכו', ולא מה שאחר השיבור רק אשר היו תחלה. וזהו אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת, שהוא כי אמרו רבותינו ז"ל שאחר שפרחו האותיות שברם, ואשר פרחו הוא רוחניות של מעלה מאיכותן. וזה יאמר איני אומר שאכתוב מה שהיה בלוחות אשר שברת שהוא האותיות הנותרות במקומם שהוא מעין הלוחות, כי אם אכתוב מה שהיה על הלוחות שהוא מה שהיה למעלה מהם שהוא איכות הנפשי הרוחני שפרח. וזהו אשר היו על הלוחות, שהוא מה שעליהם ולא מה שבהם שהוא למעלה מאשר שברת שהוא גם הרוחנית שפרח.

(הכנה השנית לקדש הלוחות)

ואחר שרצוני הוא לכתוב בכל הרוחניות ההוא, לא יספיק מה שהכינו בתפסול לך הלוחות. לכן צריך יותר שהוא והיה נכון וכו',

וזהו אומרו וכתבתי וכו' את הדברים אשר היו וכו'

ועל כן איכה נעשה כדי שיזדככו יותר?

הלא הוא כי והיה נכון לבקר, כלומר מתבודד בקדושה ונשמר מקרי לילה לבקר. ואז שהוא עת רצון ועלית בבקר, והוא כי אור בקר הולך ואור.

כך תעשה אתה בעלותך אלי להר שתהיה עולה עם הבקר, שכמו שהשחר עולה תעלה גם אתה הולך ואור עד נכון היום. כי ב"ת בבקר במקום עם כמה דאת אמר כי כך (עמד) ארוץ גדוד.

ועוד תזדכך כי ונצבת לי, שהתייצבותך יקרבוך לי.

(כאשר הזדכך משה, גם הלוחות נהיו רחניים וקלים)

ולפי הכנתו העולה תמיד יעלה איכות הלוחות שבידו, כמו שגלה אחר כך בפירושו כמו שכתבנו למעלה, שאחר עלותו לקח שתי האבנים בידו אחת כאומרו ויעל וכו' ויקח בידו, שהוא שאחר עלותו שנודכך הוא והם, לקחם בידו אחת, עם היותם ששה טפחים אורך וששה רוחב והיותם שנים וחלקים, תפסם משה ביד אחת.

(לוחות ראשונות נבראו למעלה וירדו ונתגשמו. משא"כ השניות נבראו למטה, ועלו והתפשטו מגשמימותם. ויחד עמם נזדכך משה)

ובדבר הזה אשר הפך ה' הסדר שתחת היות הלוחות מעשה אלהים מלמעלה והורידם יתברך להר ונתגשמו שיקבלם משה, עתה היפך. שלוחות אבנים גשמיים מן הארץ יופשט גשמותם על ידי משה, ובעלות השמימה אל האלהים הוכנו עד קרבת אלהים לייחס כתיבתו יתברך בהם.

כך על ידי התורה אשר בהן שעל ידי משה כאשר יופשט חומרו ממנו ויעלה אל האלהים ידבק בו הוא יתברך כאשר הלוחות על ידי משה הוכנו שעל ידי הפשיט פסולת גשמותן עלו עד ה' ויתקרבו אליו:

(נראה לפרשו:) כך גייכ יזכה משה בעצמו, על ידי התורה אשר בהן בהלוחות, שעל הידים ידי משה הן מונחים, יתן במשה מדרגה זו אשר יש בהלוחות, שהוא: כאשר יופשט משה חומרו ממנו, ויעלה אל האלהים, אז ידבק בו במשה הוא יתברך.

ויהיה אצל משה באותו דרך כאשר היה עם הלוחות, אשר על-ידי משה הוכנו הלוחות, שעל ידי הפשיט משה פסולת גשמותן, עלו הלוחות עד ה' ויתקרבו אליו. (ועיין בסוף המאמר לפירוש שני בדברי האלשיך הני"ל)

(מעלת לוחות שניות)

ואמר לו הוא יתברך עוד ואיש לא יעלה עמך: לומר אל יקל בעיניך ענין לוחות שניות אלו על ראשיתם מן הארץ, שהמעלה אשר אתה עולה בהם איש לא יעלה עמך, וגם אני מצוה שגם איש אל ירא בכל ההר,

(גלוי שכונה בעת מעמד י"ג מדה"ר. מעין מתן תורה!)

והראיה כי יש אלהים עתה גם במקום הזה מעין מעמד הר סיני, כי הלא אאלפך מבהמות ארץ, כי הצאן והבקר מאליהן ימנעו מלרעות, אין צריך לומר בכל ההר כי אם אל מול ההר ההוא, ואין זה כי אם שגודל הקדושה מטלת מורא גם בבעלי חיים בלתי שכליים כדבר טבעי:

(לשלימות הענין נעתיק דברי האלשיך הק' מפ' עקב)

(אחרי חטא העגל התייאשו בניי מלחזור למדרגתן)

ראה יתברך כי לא יבצר מהיות בלב כל איש ישראל הרהורי דברים, כי המה ראו כי הגיעו עד גדר תכלית בריאת העולם הזה, שהוא להיות לו דירה בתחתונים. כמו שאמרו ז"ל משנברא העולם נתאוו הקב"ה שתהיה לו דירה בתחתונים, שהוא בשום לב שלא אמרו דירה על הארץ כי אם בתחתונים שהוא בבני האדם כי היכל ה' המה, כי מאז נברא העולם היה לתכלית תאותו זאת. והנה באה במתן תורה על ידי שפסקה זוהמתן ויהיו מרכבה אליו יתברך. כמאמרנו על פסוק ואתה מרבבות קדש שלא אמר ברבבות, ועל כן היה להם חירות ממלאך המות. והנה עתה שבה זוהמתם למקומה, והמות כשהיה, ואם כן איפה חזר ונתקלקל העולם ותכליתו, ומה בצע כי נשוב למות בדור דור בלי תיקון? כי הלא יראה כי אבדה תקותינו מלשוב להתקרב עדיו יתברך כאשר בתחלה, ואם נשאר ככה מה יתכוננו על יתר גויי הארץ אם לא תשוב תעבור הלאות זוהמתנו ממנו? ויהי גם חומרנו זך ובהיר בל יעצרנו הגשם מהדבק בו יתברך, כאשר היינו במעמד הר סיני הגדול והקדוש ההוא, ויאבד העולם!

(חיזקן משה. שהראה השייט לכס משל ומליצה, אשר לוחות גשמיים נתעלו כ"כ עיי "פסל לך". כן תזכו אתם!)

על כן רמז להם הוא יתברך בענין הלוחות כי כמקרה הלוחות גם הם יקרם. והוא, כי רצה יתברך לאמר להם כי מה שלא יתוקן זוהמתן בחיים חייתם, לבא תכלית בריאת העולם אל תכונתו להיות משכנו יתברך על האנשים, כי ישוללו מזוהמא ויתלבנו ויזדככו גם חומרם כמלאכי השרת, הלא יתוקן על ידי בא הנשמות אל העולם הזה ועלייתם למעלה על ידי מיתה ושם יקנו מעלה, וישובו ויתוקנו בכל פעם כל הנשאר לתקן וישארו הגופים לימרק פה בארץ הלזו, והנשמה תעלה לבדה עם קונה ושם תקנה איכות זך על איכותה אשר היה לה למטה, באופן שבסוף הדורות ישובו הנשמות בגופים אחר שנתמרק עכירותם פה ויזהירו יחד שניהם בתחיית המתים כזוהר הרקיע:

וזה הדבר רמז להם הוא יתברך כי עשה להם מן הלוחות משל ומליצה לעיניהם. והוא, כי כאשר אחר שיבור לוחות ראשונים חשב מחשבות לעשות בשניים דוגמת אשר יקרה להם לישראל.

והוא, כי גם ישראל כאשר נשבר איכותם כאשר קרה ללוחות ראשונים יהיה להם בשניים.

והוא, כי כאשר שלח משמים ארץ שתי לוחות ספירות והלבישם גשמות, ופסל משה מלבושם אשר היה גשמי עליהם והעלם השמימה משוללי לבוש, ושם הוסיפו על רוחניותם והוכנו לה' שכתב בגודל רוחניותו יתברך בהם וישלחם לארץ זכים ובהירים גם הם גם רוחניות אשר בקרבם כנפש בגוף.

כן האדם גם שהנפש אשר שלח הוא יתברך מלמעלה ילבישנה חומר הגוף והוא עכור בחלאת זוהמת נחש, עם כל זה לא תאבד תקוה חלילה. כי כן האדם על ידי עבוד אלהים יפסל ויקלף קליפת הגוף אשר הנפש מלובשת בו, והנפש תעלה השמימה אל האלהים אשר נתנה ושם תקנה אור ובהירות עצום מאד ותעדה עדי זכיותה.

כאשר הלוחות עלו באיכות קדושה בעלותם השמימה על אשר היו טרם עלותם כמדובר. וכאשר אחרי כן ירדו לארץ

הלוחות עם רוחניות כתיבתם שבקרבים זכות וספירות.

כן לעתיד תרדנה הנשמות ויהיו פה הן וגויותיהן משוללות חלאת ועכירות, כי גם הגויות יהיו טהורות מזההמא אחר התחיה: כמאמרם ז"ל כי הקב"ה יעשה להם כנפים וכו' שנאמר יעלו אבר כנשרים כו'. שהוא, כי גם שיהיו בגוף ונפש, יהיו כמלאכי השרת שש כנפים לאחד, שיהיה חומרם זך, באופן שמה שלא נתקיים בהר סיני יתקיים לעתיד על ידי מה שהאדם עמל בתורה ומעשים טובים בעולם הזה ונפשו עולה למעלה וקונה איכות קדושה על מה שהיה לה תחלה. עד שבסוף בעת שוב הנפש פה בעת התחיה, אז גם החומר יהיה מאיכות נפשיי בלתי מקבל עוד תערובות חלאת וזהמא.

והוא כמשל הלוחות, שאחרי כן נמצאו בעולם השפל, כגוף שבקרבו נשמה. ושתיהן בעלי איכות קדושה. ככתב כמכתב.

כן האדם בל יתייאר מלשוב להתקרב אליו יתברך גם בגוף ונפש כאשר היו בחורב כמדובר. וכו'.

ד"ת מספה"ק ע"פ האלשיך הק'

ספה"ק שם משמואל

ואתה דבר אל בני ישראל לאמור אך את שבתותי תשמורו. וברש"י כל אכין ורקין מיעוטיין למעט שבת ממלאכת המשכן. וכו' הנה בפרשה שלמעלה כתובים דברי מלאכת המשכן. וע"ז סמך ענין לו ואתה דבר אל בני ישראל לאמור "אך" את שבתותי תשמורו. היינו שענין המשכן לשכון כבוד ה' בישראל הוא רק בתנאי שישמרו שבת, ובלא"ה איז טרחתם עולה לכלום. וכו'.

ובטעמו של דבר שהמשכן תלוי בשמירת שבת, יש לומר עפ"י מה שכתב האלשיך היות כתיב שבתותי לשון רבים שהם מדת יום ומדת לילה, מדת היום מתיחסת לשם הגדול ומדת לילה מתיחסת לשכינה, ושתי הבחינות של שבת הן רוחניות משני שמותיו ית"ש מתעוררות ומתרבות ומשפיעות אל כל מקומות קדושה, בפרט

על כן בא משה ויאמר לדבר אל לבם בעת ההיא: לומר, בעת ההיא ברדתי מההר בארבעים יום השניים שהוא האמור בסמוך, כי מאז היה לכם מורך לבב על לא טובה השמועה השמיים ה' ויתאבלו, כי מאז היה מקום לחוש על אבדן תקוה כמדובר על היות בלתי אפשר לשוב ליטהר עוד מזההמת נחש. על כן אמר להם משה הנה בעת ההיא, היא עת נפלה אימה עליכם, עלתה ארוכתכם מאתו יתברך, כי הלא אז אמר אלי פסל לך, שהוא לרמוז כי כאשר הלוחות עלו על ידי פסול הגשמיות מהם, כן יהיה לכם השגת האושר על ידי המות, כי תעלה הנפש למעלה ותתעלה כאשר עשתה בעולם הזה, עד שבאחרונה תאושר בארץ עם הגוף הזך גם הוא, וכו' ומעין הלוחות הוא, כי יהיו על ידי הפיסול זכים כראשונים, וכו' שהוא יתברך העלם במעלות מהארץ הלזו ככל הדרך המפורש, למען מזה יקח האדם משל ומליצה אל תיקון האדם על ידי הסתלקו מן העולם, עד שאחרי כן לעתיד יתקון הכל ויהיו בגוף ונפש זכים וברים כאשר בעמדם על הר סיני

אל נפש איש ישראל שהנפש נעשית כהיכל אל השפע ההוא והיא נקראת נפש יתירה שהיא חלק אלוך ממעל, ובאמצעות נפש יתירה ההיא מתאחות גם נפשו עם קונו בחוט של חסד משוך ממנו ית"ש אל תוך נפשו, עכת"ד.

והנה כבר הגדנו כי להיות השראת השכינה בדברים גשמים כדומם וצומח נצרך לאמצעי, והיא תשוקת ישראל ברשפי אש שלהבתי, וכמ"ש תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים כפירש"י שם.

והנה המחקרים תמהו שאהבה תתכן רק בין אנשים הדומים זה לזה בטבעם ואיך תתכן באדם אהבת ה' עם גודל המרחק שבינו לבין קונו.

אבל טח מראות עיניהם, שישאל הם בנים למקום, ודבריהם יתכנו בזולתנו, אבל אנחנו ישראל קול דודי דופק על מיתרי לבם הקשור למעלה בחבל הכוסף, עד כי עזה כמות אהבה, ואף כי האדם נפרד בטרדתו במלאכה ובענין פרנסתו כל ימי המעשה, מתעוררת בשבת ע"י אמצעות נפש היתירה המאחזת נפשו עם קונו כנ"ל, ואף אחר

והותר, באופן שאל יתייאר מן הרחמים מעתה.

(ע"פ הנ"ל בפי עקב יש לפרש בדרך אחרת, דבריו הק' הנ"ל בפי כי תשא)

(וזל"ק) כך על ידי התורה אשר בהן שעל ידי משה כאשר יופשט חומרו ממנו ויעלה אל האלהים ידבק בו הוא יתברך כאשר הלוחות על ידי משה הוכנו שעל ידי הפשיט פסולת גשמותו עלו עד ה' ויתקרבו אליו:

(ע"פ הנ"ל יש לפרש) כך על ידי כח קיום התורה אשר בהן בני ישראל שעל-ידי משה יזכו לזה, אזי במיתת האדם כאשר יופשט חומרו ממנו ויעלה אל האלהים, אזי ידבק בו באדם הוא יתברך.

כמשל ומליצה של הלוחות, כאשר הלוחות, אשר על ידי משה הוכנו הלוחות, שעל-ידי הפשיט משה פסולת גשמותו, עלו הלוחות עד ה' ויתקרבו אליו:

הסתלקותה אחר השבת נשאר עכ"פ רשימו ממנה עד שבת הבאה.

ומעתה מובן שכל ענין המשכן הוא רק באמצעות שמירת שבת:

ולפי האמור יבנו פסוקי ירמי' שבשמירת שבת תתמיד ישיבת ירושלים, ואם לא תשמעי אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא וכו' בשערי ירושלים ביום השבת וכו', כי ירושלים היא ליבא דכל עלמא היא השתוקקות ישראל לאביהן שבשמים, ועולם שנה נפש הם בבחי' אחת, בעולם היא ירושלים, בשנה היא שבת, בנפש היא הלב, ובאמצעות שבת מתרבה התשוקה בלב רשפי' רשפי אש שלהבתי, ובאמצעות תשוקה זו היא השראת השכינה במקומות הקדושים, במשכן ובירושלים ובהמ"ק, כמ"ש תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים, וע"כ בשמירת שבת תלוי הקיום של ירושלים, וכנ"ל שהיא תנאי המשכן: